

شائو کوردی

۰۲

ویژه نامه ی سیزدهمین جشنواره ی تئاتر کوردی سقز

۲۹ شهریورماه تا ۲ مهرماه ۱۳۹۵

شائو کوردی

لەم ژمارە بەدا:

هەولەکانمان بۆ پیشە چوونی شائو کوردی چر بکەینەو
نا ... تیرامانیک لەسەر شیوەی بەرەمەهینانی هونەری
مۆنۆلۆگ بوونی نییه
گودویسم کوردی
شائو؛ هونەر لە رەوتی سونەت مودیرنە - پاش مودیرنەدا
"لاروانین" لە بەیتی سەیدەوان

۲
رونمای از کتاب
"شائو کوردی"
مجموعه گفتگو

۶
نەکتەر؛
لە نێوان شا و مانکەندا
رەزا عەلیپوور

رونمایی از "شانوی کوردی"

Nerînek Li ser Şanoya Kurd

EMİN YALÇINKAYA
Şanoya ŞAREDÂRIYA AMEDÊ

Li ser şanoya Kurd nîrxandinê gelek girîng hatine kirin. Mixabin ev nîrxandin li gor feresat ceribandin û şert-mercên wê deverê hatine guherandin.

Li gorî min ji bo ku mirov bahsa şanoyek kurdî an kurdewarî bike hinek astên girîng hene ku mirov lê bigere. Di serî de şanoya kurd weke erdnîgariya xwe, bûye çar perçeyan. Ev jî bi her awayî dikeve bin gelek bandoran û şêwazan. Bi afirandana berhemên roj bi roj asta xwe bi erênî bilind dike. Asta entelektuelî jî bilind dibe. Xwe naskirin, danûstendin ceribandin dibe lêgerîna xwe azad kirin û şewzên serbixwe.

Çanda Kurdan ya kadîm, zor dide ku şanoya Kurd bibe xwedî şewazek taybet. Ew jî dibe baldariyek ji bo şanogerên cihanî.

Şanoya Kurd li gorî şanoya cihanê di astek jêr de ye. Ji ber ku nasîna şanogerî gelek teze ye. Ji ber vê jî fêstîval, semîner, konferans gelek girîngin. Parvekirîna ceribandina hem asta berhemên bilind dike hem jî bi her awayî astengiyên li ber şanoyên radike.

Mixabin hinek pîrsgirêk hene ku divê zû bi zû wer çareserkin. Yek ji vana zimane. Ji ber ku sînor hatine xizkirin. Ji yek ji wan zaravane ku bu ye sedema ji hev durktinê. Divê hemû zarava weke dewlemendiya kurdan were qebûl kirin û li her deverê Kurdistanê were bikaranîn. Ev jî di nav kurdan de weke prensîp were qebûl kirin.

Alfabe ya ku îroj tê bikarhînin jî pîrgêrekeke. Divê bi taybetî alfabeyek li her deverê Kurdistanê were qebûl kirin. Hemû berhemên hunerî di serî de bi alfabaya latînî were çapkirin.

Sazîbûn jî weke pîrsgirêkek girîng disekine. Li ser şanoya Kurd lêkolîn û çareserkirina pîrsgirêkan bi sazîbûn divê were çareserkin.

Her ku danûstendin zêde bibe tespît kirina kêmasîyan rastir tê tespît kirin.

Îroj hebûn an jî tunebûna şanoya kurd bi hebûn an jî tunebûna kurdan ve girêdayî ye. Çaresergerîna pîrsgirêkên bixweyî wê bibe dewlemendiya şanoya cihanî. ■

شانۆ کوردی

گۆڤاری تایبەت بە سێزدەهەمین
فێستیڤالی شانۆی کوردیی سەقز

۲

هێئت تحریری

■ مدیر مسئول

هیوا حاجی محمدی
اسماعیل پاشایی

■ سردبیر

رضا شجعی

■ هێئت تحریری

وریا غفوری
ابراهیم شوقی
یونس حسینی

■ گرافیک، جلد و صفحه‌آرایی

آزاد سرخی

■ عکس

خالد سعیدپور
حیدر شجعی

■ حروفچینی

مسعود ایازی

■ چاپ

نشر گوتار سقز

مدیرکل مرکز هنرهای نمایشی ایران:

کردستان در حوزه تئاتر دارای جایگاه ویژه‌ای است

در سومین روز از جشنواره‌ی تئاتر کوردی، این جشنواره میزبان جناب آقای مهدی شفیع، مدیر کل هنرهای نمایشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، جناب آقای اتابک نادری، مدیر محترم امور استانها، جناب آقای مهدی حاجیان، مسئول محترم دبیرخانه‌ی جشنواره‌های مرکز هنرهای نمایشی، جناب آقای سامان خلیلیان، مدیر محترم تئاتر خیابانی ایران و سرکار خانم زهرا شایان‌فر، مسئول خبری سایت ایران تئاتر، بود.

مهدی شفیع در آیین رونمایی از کتاب "شانوی کوردی" در حاشیه برگزاری سیزدهمین تئاتر کردی سفر اظهارداشت: تئاتر کردستان در بین تئاتر کشور برجسته است و از چندین جهت شاخص‌های ویژه‌ای دارد که تئاتر این استان را ممتاز و متمایز نموده است.

مدیرکل مرکز هنرهای نمایشی ایران افزود: برگزاری موفق جشنواره تئاتر کردی سفر جزو افتخارات این استان و شهرستان است و یکی از جشنواره‌های موفق است که مبتنی بر فرهنگ کردی است.

وی در ادامه اظهار داشت: این جشنواره به طور جدی در دستور کار خواهد بود تا در تقویم جشنواره‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گیرد. ■

"شانوی کوردی" رونمایی شد

در ادامه‌ی فعالیتهای جشنواره‌ی تئاتر کوردی سفر شامگاه روز دوم با حضور جناب آقای شفیع، مدیر کل محترم هنرهای نمایشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و جناب آقای ورمقانی فرماندار ویژه‌ی شهرستان سقز و همچنین جناب دکتر قطب‌الدین صادقی استاد برجسته‌ی تئاتر ایران از کتابی تحت عنوان "شانوی کوردی" رونمایی شد. این کتاب توسط انتشارات گوتار در ۱۰۰۰ نسخه چاپ و منتشر شده‌است. قبل از رونمایی توضیحاتی مختصر از سوی نماینده‌ی نشر گوتار، در رابطه با محتوای کتاب به عرض و سمع حضار رسید. شایان ذکر است این کتاب از مجموعه‌ای شامل ۱۹ گفتگوی با چهره‌های سرشناس و شاخص تئاتر کوردی از نقاط مختلف کردستان می‌باشد که به حمایت شرکت هیوا لرد چاپ و منتشر شده است. در بخش پایانی کتاب بخشی تحت عنوان کروئولوژی تئاتر کردی که از کتاب تاریخ تئاتر کردستان اثر "چتین زیدو" چاپ استانبول، اقباس و گنجانده شده‌است. جشنواره‌ی تئاتر کوردی سقز در سومین روز کاری خود با اجرای سه نمایش "گنج خلیل" به کارگردانی علیرضا اسماعیلی از سقز، "رشو" به کارگردانی ابوالقاسم یزدانی از بجنورد و "دوایین شهره‌کانی" فرمانده پیف" به کارگردانی اندریس دلارامی از سقز، به کار خود ادامه داد. ■

نگاه

در جنب جشنواره باید پژوهش کده تئاتر کردی تاسیس می‌شد

ناصر کامگاری

به وحدت و اشتراک هدف توجه کنند و برای آینده جشنواره تئاتر کردی و تولید مستمر تئاتر کردی در شهرهای گردنشین سیاست‌های راهبردی و درازمدت مدون کنند و همه نیروها را در جهت جلب امکانات و منابع بخش دولتی و خصوصی و شناسایی نیروهای انسانی مجرب به خدمت بگیرند و به امکانات فعلی بسنده نکنند. هنوز بسیاری از هنرمندان کرد هستند که در سایه مانده‌اند، متأسفانه هنرمندانی که پیشتر در دوره‌های نخستین جشنواره تئاتر کردی مورد تشویق و تحسین قرار گرفته‌اند، در دوره‌های آتی حضور ندارند. باید این گروه‌ها و افراد برگزیده، سهمیه حضور در جشنواره‌های بعدی را داشته باشند و به عنوان سرمایه‌های هنری و معنوی به آنان نگریسته شود و همیشه پی‌جو فعالیت تئاتری آنها بود و به استمرار کار تشویق‌شان کرد.

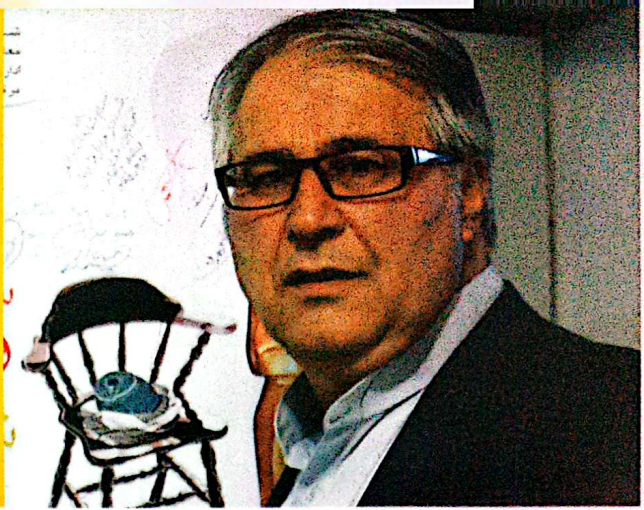
تاکنون سیاست جشنواره بر محور انتخاب آثار آماتوری و تجربی از میان متقاضیان شرکت در جشنواره قرار گرفته، حال می‌توان به راهکاری تکمیلی اندیشید و در جنب جشنواره زمینه دعوت و اختصاص منابع برای حضور گروه‌های حرفه‌ای و مرکزگردنشین تئاتر را فراهم کرد. این گروه‌های حرفه‌ای بهترین الگو برای گروه‌های جوان در منطقه خواهند بود، زیرا به یمن رشد نیروهای انسانی و هنرمندان نخبه در منطقه، تعداد چشمگیری از هنرمندان حرفه‌ای تئاتر تهران کردزبان هستند و مدارج اعتبار و ترقی را در تئاتر ایران با تحصیلات تئاتری طی کرده‌اند که جا دارد از تجربه و دانش آنان استفاده کرد و هر سال در جشنواره تئاتر کردی آثار گروهی از آنان را شرکت داد. ■

رابطه تئاتر با میحث توسعه فرهنگی رابطه‌ی مستقیم و طرح موضوعی کاملاً بدیهی است. اکنون بعد از هفده سال و سیزده دوره جشنواره تئاتر کردی، باید دست به ارزیابی و کنکاش در شیوه برگزاری و میزان تاثیرگذاری آن بزنیم. متأسفانه متناسب با زمان هفده ساله‌ای که از آغاز این جشنواره می‌گذرد ظرفیت‌های سخت‌افزاری و اجرایی توسعه نیافته است و از نظر افزایش تعداد سالن‌های اجرا و اختصاص بودجه مشخص به گروه‌ها که منجر به انسجام تشکیلات تئاتری و استمرار فعالیت تئاتر کردی در طول سال می‌شود اقدام شگفت‌انگیزی انجام نشده است. جشنواره تئاتر کردی یک رویداد مقطعی در طول سال و فقط بهانه‌ای برای تشویق گروه‌ها برای تولید تئاتر کردی، نوشتن نمایشنامه به زبان کردی و پژوهش و جستجوی بنیادها و ریشه‌های فرهنگ کردی برای انعکاس آن در تئاتر است؛ اما می‌بایست در این هفده سال یک پژوهشکده تئاتر کردی در جنب جشنواره تاسیس می‌شد که به امر آموزش و توسعه و سیاست‌گذاری می‌پرداخت. این پژوهشکده لزوماً نباید دولتی باشد و می‌شد از منابع مالی بخش خصوصی در منطقه استفاده کرد. باید سالن‌های اجرایی در شهرهای گردنشین مختص اجرای تئاتر کردی در نظر گرفته می‌شد و رابطه مخاطب تئاتر کردی با نمایشگران تئاتر کردی به تثبیت می‌رسید که این اقدامات زمینه‌های توسعه فرهنگی در منطقه را مسجل می‌کرد. دلسوزان و برگزارکنندگان جشنواره تئاتر کردی باید امروز با تجربه این همه سال و با درایت و وسعت دید و با احتراز از اختلاف سلیقه‌ها،

ههوله كانمان بو پيشقه چوونی شانۆی كوردی چر بكهينهوه

وتووێژ له گهڵ نهكتەر و دهريهتەر ئيسماعيل پاشايی

بهربرسی نووسینگهی فيستيفالی شانۆی كوردی سەفر

سوور بووم له سهر نهوی که ژماری کارهکانی
سالۆنی سهرهکی له دهوه بیهته یانزه. واتا بو
رۆژی یهکهم له بری نهوی له سهعات ۹ی
شهوهوه دهست پینکهین، له چوار و پینچی
ئیسوارهوه دهستمان پینکرد. یانزه کاره که بو
سالۆنی سهرهکی ههلبژێردا. دوايه دواي نهوه
من ههولم دا دوو کاری دیکهش بو ئیجرا و
نواندن له پلاتۆ زیاد بکه، ههروهیه داوام له لیژنه
کرد - ههرحنده دهزمانی ئەم داوايەم تێچووی
فیستيفال زیادتر دهکات و ئەمەش بو ئیمه که
زیاتر له هه ر شت پشت به هاوکاریهکانی خهڵک
دهبهستیت، قورس دهبیت - ئەگەر بکړیت دوو
شانۆ بو نواندن پلاتۆ ههلبژێرن. ئەوانیش
له ئیو کارهکاندا دوو کاریان که بو نواندن له
پلاتۆ گونجاو بن، ههلبژارد. ئەم دوو شانۆیه
بریتی بوون له شانۆی پایز له شارێ سەقزوهوه
و نهویدی شانۆی تهیهل له دیلورانهوه. دهمهوی
ئهمه بلیم ئەم دوو کاره به هۆی ئیسراوی منهوه
ههلبژێردان و دوو کارهکی پلاتۆ بو فیستيفال
ههلهبهزێردابوون. دواتریش که ئەم بریارهمان دا
تهنیا به مەرجی نهوه ههلبژێردان که له پلاتۆ
بنوێنن.

**ئهو مهرجانه چين كه شانۆیهك بو پلاتۆ گونجاوتر
دهبنیریت؟ ئایا سووک بوونی دیکۆز و کهم بوونی
نهکتەر و شتی لهم چهشنه دهتوانن مهرجیک
بن بو ئهمه؟**

بو نمونه گرووی رۆنیا به شانۆی
پایزهوه که بهشداری فیستيفال بوو،
خودی فیلمهکی که نێردابوو بو
بازینی له پلاتۆدا وینهکی ههلبژێردا. چهند
مانگیك بوو که پرۆقهیان دهکرد،
میزانسنه کهشیان به پنی پلاتۆ چنابوو. تهناوت
من قسه له گهڵ کردن و پرسیم که بۆچی له
سالۆندا کاره کهیان تۆمار نهکردوه... کاتیک ئیمه
پیشنیارمان کرد که کار بو پلاتۆ ههلبژێردیت،
لیژنه پیشوهخت ههموو کارهکانیان بینیبوو و
دهستهجی له ئیو کارهکاندا ئەم دوو کارهیان له
ههموو گونجاوتر دیت. ههروهها شانۆی تهیهلش
بهمشیهیه بوو؛ دیکۆزیک سووک و کهم نهکتەر.
دیاره به بهراوه ده گهڵ شانۆی چریکی هالۆز که
دیکۆزیک چهن تۆنی هیه، بازین وا به باشتەر
دهزانیت که کارنیک که دیکۆزهکی سووکتر بیت
بو پلاتۆ ههلبژێرت. دهبی دیسانهوه ئهمه بلیمهوه
که ئەگەر جهختی من بو ههلبژاردنی دوو کار بو

**پێوانه و پێوهرکانی لیژنه ههلسهنگاندن بو
ههلبژاردنی کارهکان چیه؟**

با سههرتا باسی نهوه بکه که ئەم
لیژنهیه چۆن دیته ههلبژاردن. دیاره
لەم ههلبژاردنهدا تهنیا ئیمه وهک
دهبیرخانه رۆلمان نییه و راستهوخۆ له لایهن
ئیمهوه ههلبژێردین. به پنی پهیرهوی ناوخۆ
یهکێک له ئەرهکانی ئیمه نهویه که وهک
دهبیرخانه، پینچ یان سهوت کەس بو لیژنه که
دهستنیان بکهین و لیستی ناوهکانیان به پنی
له پیشتر بوون بو دهبیرخانه، رهوانهی ئیداره
گشتی ئیرشاد دهکەین له سنه. لهویش به پنی
رێساکانی خۆیان که لیژنه جینی باس نییه، سی
کەس لهو لیسته ههلهبهزێرن و وهک لیژنه
دهیدهنهوه به ئیمه. بو نمونه ئەمسال له ئیو
لیسته پینچ کهسیهکی ئیمه، یهک کهسیان
ههلبژارد و چوارهکی دیکهیان رەت کردوه. و
ئیمه سهر له نوێ لیستیکی تازهمان رهوانه
کردوه.

له بابتهی ههلبژاردنی شانۆکاندا بو بهشدار
بوون له فیستيفالدا، وهک نووسراو شتیک له
بهر دهست نییه که وهک پێوه سهیر بکړیت.
دیاره لیژنه ئیدی نهوهی دهمینیهوه به پنی
پسپۆزی و ههز و سهلیقهی لیژنه که دهبیت.
دیاره ئەوانیش بو خۆیان پسپۆزی ئەم بوارن و له
روانگهگهلی جیاوازهوه سهیری کارهکان دهکەن و
له ئەنجامدا به پنی خالیهندی چ بو نواندن، چ بو
دیکۆز و میزاسین، چ بو دهق، چ بو دهريهتەری،
ده شانۆ ههلهبهزێرن، ههلبهت ئەمسال من وهک
خۆم له سهر نهوه سوور بووم که چهند کاری
زیاتر له سالان له فیستيفالدا بهشدار بکهین.
ههلبهت ئەمەش بلین که له گهڵ ئەم سی
کەسه، چاودێریکی ئیداره گشتی له بینینی
کارهکاندا نامادهیه. ئیمه وهک لیژنه تهنیا نهوهمان
دیاری کردوه که به پنی لهپیشتربوون، کارهکان
ههلسهنگینن. تهناوت ئەمسال لیژنه پوان و
خالیان داوو به شانۆکانیش. نهوهی له کاری
ئەمسالی لیژنهدا زۆر سهرنجراکیش بوو نهوه بوو
که زۆر ئه خالانهی به کارهکانیان داوو، زۆر له
یهکدی نزیک بوو.

ئەمسال سههرهراي نهوهی که فیستيفال
له باری مالی و داراییهوه تووشی کیشهیهکی
زۆریش بوو، بهلام من وهک بهربرسی دهبیرخانه

**کاک سمایل ئیوه وهک بهربرسی دهبیرخانهی
فیستيفالی شانۆی كوردی، دهكری ههندیک
باسی رهوتی وهگرتنی شانۆمان بو بکهن؟
وهگرتنی شانۆ له فیستيفالی شانۆی كوردیدا به
چ پرۆسێسێكدا دهراز دهبی؟**

بهلی. دیاره ئیمه به پنی بانگهێشتیک
که به شیهیهکی فرمی له
راگه یاندنهکاندا بلاو دهکړیتوه، بانگ
له سههرجهم هونهرمهاندانی شانۆی كوردی
دهکەین که تا بهرواریکی دیاریکراو کارهکانیان
ههم وهک دهقی شانۆنامه ههم وهک فیلم به
ناوێشانی دهبیرخانهی فیستيفال پۆست بکهن.
دیاره دوو ساله به پنی پهیرهویکی ناوخۆ که له
سهردهستی ئو کەس له شانۆکارانی سەقز به
زهحمهتیکی زۆروهوه ناماده کراوه، ئەم کاره
را دهپهڕێنیت. ئەم پهیرهوی ناوخۆیه به ئەرهک و
زهحمهتیکی چەندین مانگه ناماده کرا و دواتر
پاش ههندیک گۆرانکاری له لایهن ئیداره
گشتی ئیرشادی پارێزگاوه به سهیریدا هات، بووه
بنهمایهک بو کاریککردن له فیستيفالدا.

به پنی ئەم پهیرهوه، ئەندامانی دهبیرخانه
سهوت کەسن. کاری ئیمه وهک دهبیرخانه نهویه
که بانگهێشتیک ناماده کەین و له راگه یاندنهکاندا
بلاوی دهکینهوه. ئەمسالیش ئهوه کاره کرا
و شهست و سهوت دهقی شانۆی گهیشته
دهبیرخانه، دواتریش تا کۆتا بهرواریک که بو
ناردنی فیلمی کارهکان دیاری کرابوو نزیکه ی چل
و سهوت ههشت بهرههه وهک سی دی گهیشته
دهستی دهبیرخانه.

دهبیرخانه له کۆبوونهوهکانیدا بو ههلبژاردنی
لیژنه ههلبژاردن (هیأت بازبین)، ههولی
دا له نیوان ئهوه کهسهانی که پسپۆزی ئەم
بوارن و ئیمهش دهیانناسین، به کۆی دهنگ
کهسانیک دیاری بکات که پیمانهی توانای
ئهنجای ئهوه کارهیان هیه. ههلبهت پێوهراکیش
بو ئهمه نهویه که خۆنهوار و پسپۆزی بوری
شانۆ بن، لهم بوارهدا کاریان کردبیت و له
ههمووی گرنگتر خۆیان کورد بن. ههلبهت
له دوو سالی رابردوودا "هیأت بازخوان" مان
نهبووه که دهقه شانۆیهکانیش بخوێننه و تهنیا به
بینینی شانۆکانهوه داگهوتووین. چونکه له سهر ئهوه
بروایهین که لهوانهیه کاریکی شانۆی خۆی وهک
شانۆ، کاریکی باش بیت بهلام دهقهکی لاواز بیت
یان به پینچهوانهوه، بویه بینینی کارهکان به بنهما

سوران حسینی

فاکتورهایی برای تغییر

جشنواره‌ی تئاتر کوردی سیزده دوره است که در حال برگزاری است و هر ساله هنرمندان از مناطق کوردنشین با ارسال آثار خود موضوعات مختلفی را در قالب تولید یک نمایش به این جشنواره می‌فرستند، اما ماهیت این جشنواره با توجه به کوردی بودن آن در مقایسه با جشنواره‌های دیگر متفاوت است.

در آغاز به کار این جشنواره از سال ۱۳۷۸ موضوعات جشنواره در قالب بازآفرینی آثاری با موضوعات مشترک حول مسائل حلبچه، انفال، زبان مادری و ... بود و کمتر به موضوعات اجتماعی برای مثال طلاق، مشکلات اقتصادی و ... می‌پرداخت.

در تولید آثار اما با گذشت نزدیک به دو دهه، اولویت موضوعی این جشنواره دچار تغییراتی شد که می‌توان این تغییرات را در چهار دسته با یک هدف مشترک تقسیم بندی کرد:

۱. تغییرات جشنواره تئاتر کوردی سقز متناسب با فراخوان جشنواره و اولویت‌های آن

در کشور ما هر جشنواره با توجه به سیاست‌های شکل گرفته در شورای سیاستگذاری آن جشنواره برای خود دارای اولویت‌ها و خط مشی‌ها می‌باشد توجه به ادبیات و زبان کوردی به عنوان پشتوانه غنی جهت تشویق و ترغیب نویسندگان به نگارش متن‌های نمایشی و نگاهی تازه به فرهنگ عامه، آداب و رسوم و آیین‌های سنتی از اولویت‌های جشنواره تئاتر کوردی سقز است.

۲. تغییرات و اتفاقاتی حول مسائل رخ داده در جامعه و بازآفرینی اجراها متناسب با جامعه

در کشور ما با توجه به اوضاع کنونی جهان شاهد تغییراتی در اجرای آثار تولید شده می‌باشیم اما شیوه اجرای هنرمندان کورد در قالب عرضه متون خود متناسب با شرایط کنونی دیدی واقع‌بینانه‌تر و نمادانه‌تری نسبت به نقاط دیگر کشور دارند. اگر به موضوعات انتخابی سال گذشته اشاره کنیم موضوعاتی از قبیل داعش، کوردهای ایزدی و خشونت در صدر انتخاب متون نمایشی آثار تولید شده بودند هرچند اجرایی دیگر متناسب با اوضاع روزمره نیز در قالب مشکلات اجتماعی نیز مد نظر بوده است.

۳. تغییر در تفسیرهای نو و نگاه‌های خلاقانه نسبت به مسائل پیرامون مناطق کوردنشین در متون نمایشی

این مسئله یکی از مباحث هیتی جشنواره تئاتر کوردی سقز است و می‌تواند نقطه عطفی در این جشنواره باشد. در این رابطه هنرمندان کورد همیشه صاحب ایده‌های خلاقانه و نو بوده‌اند و نسبت به شیوه‌های ارائه متون نمایشی صاحب سبک خاص خود بوده‌اند. برای مثال در اجرای ویژه سال گذشته استاد دکتر قطب الدین صادقی با نگاهی نو به فاجعه شیمیایی سردهشت به زیبایی تأثیرات یک فاجعه جنگی را در زندگی روزمره انسانهای امروزی به نمایش گذاشت و تفسیری تازه از این موضوع ارائه کرد. توجه به ایده‌های خلاقانه و نو خود از نقاط قوت این جشنواره می‌باشد و می‌توان نمود آن را در بسیاری از اجراها دید طوری که توانسته است نسبت به باز آفرینی فرهنگ اصیل کوردی و توجه نسل امروزی را به تئاتر دو چندان کند.

۴. تغییر در برگزاری منطقه‌ای جشنواره تا بین‌المللی شدن آن

در آغاز به کار جشنواره تئاتر کوردی سقز تا به امروز موضوعات آثار تولید شده با توجه به گسترده شدن حوزه جغرافیای آثار تولید شده دچار تغییراتی شده است. در آغاز این جشنواره نمایشهای آیینی، سنتی در خارج از استان کردستان تا به امروز از اولویتهای اول بوده خصوصاً آثار مربوط به کوردهای ایلام و کرمانشان، اما با ورود به عرصه بین‌المللی آثار تولید شده جهان‌شمول‌تر شده‌اند و فرصت معرفی دغدغه‌ها و فرهنگ اصیل کوردی در تبادل فرهنگی میان هنرمندان با حفظ اصالت کوردی نمودی عینی یافته است. هرچند صرف وجود کارهایی از عراق و ترکیه مصداق قابل قبولی برای بین‌المللی شدن جشنواره تئاتر کوردی نمی‌باشد ولی می‌توان گفت آغازی قابل قبول است. هرچند جشنواره تئاتر کوردی سقز در آغاز شروع، منطقه‌ای (مخصوص مناطق کوردنشین) بوده و امری انکارناپذیر است که هویت آغازین آن هنوز در جشنواره پررنگ است و این همان هویت آشکار و پنهان کوردی بودن جشنواره سقز می‌باشد.

در تمام آثار اجرا شده در جشنواره تئاتر کوردی سقز از آغاز تا امروز ذکر این نکته مهم و ضروری که همان هویت کورد بودن شرکت کنندگان این جشنواره بوده که اشتراکی خواسته یا ناخواسته در میان آثار نمایشی می‌باشد و این قضیه بانی هویت فرهنگی مشترکی می‌باشد و هنرمندان کورد را دور هم جمع کرده است و باعث به وجود آمدن تغییراتی بالقوه در راستای نمایان شدن سبک تئاتر کوردی با شاخصه‌های خاص خود در قالب همگرایی فرهنگی کوردی شده است. ■

پلاتو نه‌بووایه، هرگز نه‌و دوو کاره هله‌ده‌بژێردان. من هیوام نه‌ویه که ئەم دوو کاره له نیو باشترین کاره‌کانی ئەم‌سالی فستیفالیشدا بن و هەر وەها پروام وایه نه‌وهی که کارینک له پلاتودا و یه‌کی دی له سالتونی سهره‌کیدا بنوئیریت، ئەمه ئاستی کاره‌که دیاری ناکات، چونکه له چەند خولی پیشوودا ئیمه له پلاتوو کارمان بۆ فستیفاله‌کانی ئێران هه‌لبژارد. ئیمه به ئانقه‌ست هیچ بزاریکی وەهامان نه‌کردوو و له فستیفالدا له لایەن بە‌پروە‌هرانی فستیفال و دە‌بیر‌خانه‌وه هیچ هه‌لاوردنیک له کاردا نییه. له لای دە‌بیر‌خانه کاره‌کان گشتیان وەک یه‌ک وان و بۆ ئیمه هیچ جیاوازییه‌کی نییه، تاکه پێوه‌ر بۆ ئیمه کاری باش و پیشقه‌چوونی شانۆی کوردییه و هیچی دی.

خالتیکی دیکه که پێوستی به روونکردنه‌وه‌یه باسی کاری جه‌نبیه. نازانم مه‌به‌ستی لێژنه له هه‌لبژاردنی کارینک به ناوی یه‌ده‌ک چی بوو، به‌لام وای بۆ ده‌جم له لای خۆیان وای بیریان کردبێته‌وه که نه‌گه‌ر له به‌ر هه‌ر هۆیه‌کی پیشبینی نه‌کراو کارینک نه‌یتوانی به‌شدار بیت، کارینک هه‌بیت که شوێنی بگرێته‌وه. من وەک خۆم له‌گه‌ل ئەمه‌دا نیم.

نایا ئەم کاره له لیسته‌که‌دا وەک یه‌ده‌ک دانرابوو یان به پنی خالبه‌ندیه‌کان له‌و پله‌یه‌دا ده‌وستا؟

نه‌گه‌ر دوازه شانو بۆ به‌شدار بوون له فستیفال هه‌لبژێردرایه‌ت، به دنیاییه‌وه گه‌نج خه‌لیل شانۆی دوازه‌هم ده‌بوو.

واتا به پنی خالبه‌ندیه‌کان گه‌نج خه‌لیل له پله‌ی دوازه‌دا بوو؟

به دنیاییه‌وه؛ چونکه به پنی خالبه‌ندیه‌کان شانۆی دوازه‌هم ئەم شانۆیه بوو و هیچ پێوه‌ندییه‌کی به کاره‌کانی پلاتوو نه‌بوو. پێده‌چوو نه‌گه‌ر کارینکی دیکه خاله‌کانی له‌و زیاتر بووایه‌ت نه‌و کاره شوێنی گه‌نج خه‌للی بگرێته‌وه.

من به‌ش به‌حالی خۆم بۆ شانۆی کوردی چه‌زم وەهایه که رووبه‌ریکی به‌رفراوتری جو‌غرافیای کوردی بتوانن به‌شداري فستیفال بین. چه‌ز ده‌که‌م له هه‌موو کوردستانه‌وه شانۆمان هه‌بیت، به‌لام ئیتر ئیمه‌ش ده‌رفه‌ته‌کانمان سنوورداره و توانامان له ئیستادا له‌مه زیاتر نییه، ئەگینا چه‌ز ده‌که‌ین له کوردی سووریاوه بگه‌ر تا ئەرمه‌نستان تا گورجستان تا ئیلام، تا خوراسان و هه‌ر وەها له هه‌موو شار و شارۆچکه‌کانی کوردستانه‌وه شانو هه‌بیت بۆ نوێاندن و له ئەزموونه‌کانی یه‌کدی که‌لک وەر‌بگیرین و شانۆی کوردی پله به پله به‌ینه‌ پێشه‌وه بۆ ئەوه‌ی بتوانین له ئاستی جیهانییدا وەک کورد قسه‌یه‌که‌مان بۆ کردن هه‌بیت.

سپاس که کاتی خۆت بۆ ئیمه ته‌رخان کرد. ■

يونس حەسەنى

ئا

تىرمان لەسەر شىۋەى بەرھەمھېنانى ھونەرى

ھونەرى شانۇ تەنيا ھونەرىكە كە كۆى ھەولەكانى دىزى "بەرھەمھېنانەۋەى مىكانىكى ھونەرىيە" كە والتەر بنىامىن ئامازەى پىدەكات. چەشەنە "ئا" وتىنىكى زەبەلاخە بەو ياسا و رېسايانەى دەيانەۋى جىھان بىكەنە كۆلۇنيا و مۇستەمەمەرى خۇيان. شانۇ لە ھەناۋى خۇيدا، رزگاريدەرە. وانا كارتاسىس ئاسا ئالۇگۆر بە سەر سوۋۇدا دىنىت كە سىستەمە ئايدۇلۇزىيەكان لە ساتەۋەختىكى نادياردا توۋشى قەيران و دلەراۋىكى دەكات. شانۇ كاريگەرى جياۋازى ھەيە و ناتوانىت ۋەك سىنەما دەست بە سىنەما دەتوانى لە پىۋەندىيەكى يەك لايەندە چۈن بۇ بلوى بەرھەمى ھونەرى بۇ بەردەنگ ساز بىكات، بەلام لە جىھانى شانۇدا حازرجاۋى، سەر زمان گرتن و مەوداكان، جۆرى بەرخۇدان دەرەخسىنىت كە پىۋەندى و راستەوخۇ و كاريگەرى لە سەر بەردەنگ ھەيە.

تەنيا لە شانۇيەدايە كە بەردەنگ ناتوانى بە ئارەزوۋى خۇى بە كرتەبەك، يارى بە وىنە و كۆى فورمە ھونەرىيەكان بىكات. ئەم ھونەرىيە راستەوخۇ بەردەنگ لەگەل خۇيدا ھاۋتەرىب دەكات و تا رادەيەكى زۆر كار دەكاتە سەر بۇچوۋى و خۇى بە سەرىدا فەرز دەكات. جياۋاز لە سىنەما شانۇ پىنى لە سەر خاۋزەكان (استعارە) نىيە تاكوو خۇى بىكات بە ئىماز و نىشانە، بەلگەۋ بە تەۋاۋى گرندراۋى وشە دەقى شانۇيە. رەۋتىكى بەردەۋامى ئەو وشانەيە كە لە نىۋان دىالۇگ و ئەكتەر و دۇخى شانۇ و بىنەرەكانىدا لە ھات و چوۋدايە. لەمروۋەۋە دىالۇگە كە ھاۋكات لەگەل بىنەردا دىتە گۆ و دەتوانى بۇ ھەمىشە لە مىشك و ئەندىشەيدا شۇنىنك بۇ خۇى دەستەبەر بىكات.

ئەو وشانەى لە لايەن نوۋسەرۋە دىتە سەر كاغەز و لە زمانى ئەكتەرۋە دەبىژرى، بە بى نىۋىج لە زەينى بەردەنگدا دىژرە بە زىانى خۇى دەكات. شانۇ جىھانى داخستى پىرسۇنا و دەمەكەكانە و ھەروەھا بەرجەستە كىرەۋەى دەم و چاۋەكانە. قوۋلىتىن دىۋازىيەكانى مەۋۇ لە ھەناۋىدا ھەلدەگىت و شۇنى نواندى شوناسى رۋو لە قەيرانى مەۋقە بە بىن دەرەختى ھىزە دەرۋونىيەكانى. ھىچ كات شانۇ ۋەك پىۋىست خۇى لەگەل جىھاندا ناگونجىنىت و كۆى ھەولەكانى بۇ ئەۋەى پەپرەو و شۇنىكەتۋى ھىچ ياسايەك نەبىت. بە بۇچوۋى زۆرىك لە بىرمەندان؛ شانۇ ھونەرى ئەگەرەكانە و تا رادەيەك دەبى كۆمەلگا ناچار بىرىت شانۇ بىبىن، تاۋەكوو ۋەك پىۋىست كاريگەرى لە سەر جەماۋەر دابىنىت. شانۇ تاكە ھونەرىكە ئەگەرى دەرەكتەنى ھەموو دەرەختىك بە بەردەنگ دەكات و ئاراستەوخۇ لە ناۋشىارى مەۋۇدا جى خۇش دەكات.

ئەمانە و بە دەيان كاريگەرى دىكەى شانۇ ھەيە كە دەكرى سەدان لاپەرەى پىن پىر بىكەتەۋە، بەلام ئايا مەۋقى كورد و شانۇى كوردى لە كۈنى ئەم جىھانە شانۇيەدا ۋەستاۋە و چەند تۋانىيەتى ئەزمۇنەكانى جىھان بگۈزىتەۋە و خەۋنەكانى خۇى تىدا بدۇزىتەۋە؟■

ۋەرگىر: نىبراھىم شەۋقى

مۆنۈلۈگ، بوۋنى نىيە

مانى ھەقىقى

مانى ھەقىقى سالى ۱۳۴۸ى ھەتاۋى لە تاران لە دايكبوۋە و دەرھىنەر و نوۋسەر و ئەكتەرى سىنەماى ئىرانە. ھەقىقى لىسانسى فەلسەفەى لە زانكۆى مەك گىل لە سالى ۱۹۹۱، ماستەرى فەلسەفەى لە زانكۆى گولف لە سالى ۱۹۹۷ و ماستەرى توۋزىنەۋە كۆلتۋورىيەكانى لە زانكۆى تىرىت لە سالى ۲۰۰۰ دا ۋەرگرتۋە. دايكى "لەيلى گولستان" لە ۋەرگىرە بەناۋىكەكانە و باۋكى "نىعمەت ھەقىقى" فىلىم ھەلگىرى ناسايۋى ئىرانىيە. ھەروەھا نەۋەى ئىبراھىمى گولستان دەرھىنەر و نوۋسەر و ۋەرگىرى ئىرانىيە. مانى ھەقىقى نوۋسەر و دەرھىنەرى فىلىمگەلى "كنعان، آبادان، كارگران مشغول كارند، پذيرايى ساده، ۵۰ كيلو آلبالو..." ھەروەھا لە نوۋسەرەنى فىلىمى "چهارشنبه‌سوری" لە دەرھىنانى ئەسغەرى فەرھادى بوۋە و لە فىلىمكى دىكەى ئەۋدا؛ "درباره‌ الی" دەۋرى گىراۋە. ھەروەھا لە فىلىمى "آسمان محبوب" داريوش متيهرجوۋى و "ورود آقایان ممنوع" لە دەرھىنانى رامبۇدى جەۋان دەۋرى گىراۋە.

مۆنۈلۈگ بوۋنى نىيە. ھەر مۆنۈلۈگىكىكى نىماشى لە ۋاقىعدا ۋتۋوۋىنكە كە "بەرانبەرەكەى" بە شىۋەيەك سەر كوتكراۋە، پاك بوۋتەۋە يان سىرداۋەتەۋە. بىژەرى مۆنۈلۈگ ھەمىشە سەرقالى قسە كىرەن لە گەل كەسكى دىكەيە: ئەم "ئەۋىدى" يە رەنگە لەۋىندا دانىشتى و بەس بىدەنگ بى(ۋەك) مۆنۈلۈگى "بەھىژىرتى" سىرتىندىگى، لەۋانەيە لەۋىندەرى دانەنىشتى، بەلام بوۋنەكەى بە شىۋەيەك بە بىنەر رايگەيەرتى (بۇ نمۇنە كاتىك كەسايەتى بۇ دۋوربىنىك كە وىنەكەى تۆمار دەكات، قسە بىكات)، رەنگە لەۋىندا دانەنىشتى و بىژەر تەنيا بە وىنەى زەينىى خۇى باس لەۋىدى بىكات (ۋەك مۆنۈلۈگ بۇ دىلدارىك كە ئىترلە ئارادا نىيە)، و پىدەچى ئەو ئەۋىدىيەى كە راۋى بۇى دەۋى، خۇدى راۋى بى.

بە ھەر حال بە باۋەرى من جوانى و ھەستەلخىراندنى مۆنۈلۈگ، پەيوەندىيەكى راستەوخۇ لەگەل كەسايەتى دارىشتى ئەم توخمە سىرداۋە و شىۋەى ئەم سىرپەۋەيە ھەيە. تاييەتمەندىيەكانى كەسايەتى ئانامادە، ھۆكارى بىزبوۋنى ئەم كەسايەتيە لە سەر سەكۆ، ۋردەكارىيەكانى پەيوەندى راۋى لەگەل ئەو و ھەلچوۋ و داچوۋنى ئەم پەيوەندىيە لە دىرئەى زەمانى نواندىن، چەند خالىكىن كە مۆنۈلۈگىكى كلىشەيى و ۋەرزكەر لە مۆنۈلۈگىكى سەرسوۋرھىنەر و جىنى رەزامەندى - لانىكەم لە زەينى مىندا - جىادەكاتەۋە.

بەم پىيە ۋەرزكەرتىن و پىشېبىنىكراۋىتىن مۆنۈلۈگ، دەقىكە كە ھىچ كام لەم فاكتەرەنە بەكار نەھىتى بۇ دروۋستكردىن [اېھام و تعلق] شارۋاۋىيە و ھەلۋاسراۋى لە كەشى شانۇدا و قەناعت دەكات بە مانا و ناۋەرۋكى خۇدى دەق، ۋانە بە دركاندىنى ۋتەيەك كە خەرىكە دەگوتى. ھەستەلخىرانتىن مۆنۈلۈگ دەقىكە كە پوختەى باسى نوۋسەر(ئەگەر لە راستىدا قسەيەك لە گۆرىدا ھەي، كە ئەۋندەش پىۋىست نەبى) لە چوارچىۋەى ئەم شارۋاۋىيە و ھەلۋاسراۋىيەدا، ئەم ئامادەيى و ئانامادەيەدا، ئەم ھەلچوۋ و داچوۋنەندە، بگۆرى بۇ روۋداۋىكى شانۇى.■

رهزا آغلی پور

ئه کتەر؛ له نیوان شا و مانکهندا

شتتیکێ زیادهی تێدا نه بێت و ئه کتەر دهی به شینوهی ناتورالیستی رۆل بگێریت و ههولێ شهوه بدات به توانا و تجربهیهی خۆی و تهناوت فیزیکی (رابرت دینیرۆ زیاتر له ۳۰ کیلو له فیلمی گای تووره، کینشی خۆی بۆ رۆلیک زیاد و کهم دهکات) نهو شتهی و یارمهتیی گه یاندنی ههست و نهاندیشهی که سایه تیه که ده دا به شینوهی ژنر پستی ئیجرا بکات. له سالی ۱۹۴۷ ستودیۆ ئاکتۆرز له سهر نهاساسی تیۆریه کی ستانسیلا فاسکی داده مزریت بۆ نواندن و ئه کتهریتی به شینوازی که به میتۆد ئاکتینگ ناسراوه، لهوی دهسته گریت به بهرۆمه ده کردنی ئه کتهری سینه ما و شانۆ، سه ره رای نه وهی هه ندی پینشوازی لی ده گریت که سانیکی زوریش دزایه تی له گه ل نهو شینوازه دا ده کهن و به هه له ی ده زان، بۆمهونه چاری چاپلین پینوایه نه وهی له ویدا دهوتری هه مووی ورنه یه. له هه ر حالدا له بهر توانایی خۆدی نهو که سانه بیت یاخو کاربهریتی لهو ناوه ند، چه ندین ئه کتهری گرنگ دینه ده ر. له وانه مارلۆن براندۆ، جیمز دین و بۆل نیومن و... ئه م ئه کتهرانه هه رکامیان توانیویانه هه ندی رۆلی فرهامۆش نه بوو بگێرن و تهناوت مارلۆن براندۆ به ده ورگێران له فیلمی «له بار نه نداز» (On the Waterfront) و «پاسیک په ناوی هه وهس» (A Streetcar named Desire) ی ئیلیا کازاندا، کوتابی به سه ره ده می کلاسیکی ئه کتهری و نواندن هینا. هه ر له م قوناغه دا مریلین مۆنرۆ سیمایه کی دیکه له ژن و ژانه یی له سینه ما دا ناراسته ده کات که پینشر نه بووه و... له هه مه بهر ئه کتهریتی ده روونی و ناوه کیدا نواندنی ده ره کی هه یه، که لێره دا، ئه کتەر، به شینوهی رواله تی و به یارمه تیگرتن له هه ره که و جووله ی ده ست و جهسته و به گشتی به یاریکردن و نا - ناتورالیستی بوون هه ست و نه اندیشه ی پیرسونا و که سایه تیه که نیشان ده دات. رنجه بهرجهسته ترین نموونه و ناسراوترینان بۆ به راوردی ئه م دوو شینوهیه له یاریکردن له فیلمی «هه مبه سه - Heat» ی مایکیل ماندا بیت، نهو کاته ی رابیرت دینیرۆ به شینوازی ناوه کی و ئال پاچینۆ به شینوازی ده ره کی له هه مه بهر یه کدا یاری ده کهن. یاخو هه لسه نگاندن و به راورد کردنی تاکتیژییه کی رابیرت دینیرۆ بیت له شو فیم تاکسی مارتین ئیکسورسیزیدا له گه ل و تارنیه یه کی ئال پاچینۆ له سیکانسی کوتابی وه کیلی شه بیتاندا.

هونه ریه وه ره نگه هینده گرنگ نه یه. هه ندی ئه کتهری دیکه بوونه که جگه له گه ره نتیی ره هه ندی تیجاری فیلم، توانیویانه یارمه تیه کی گرنگ به ره هه ندی هونه ریی سینه ما بدن. له و کانه وه که بینه ران سیمای رزگاریده ریان له داگلاس فرینیکسدا بۆ رۆلی زۆرۆ دۆزیه وه، تا کوو نیسته هه ست به مه نه وینیکردن له گه ل خه مون و توانا و ره نه کانی ئه کتەر و بینه ر، به ره ده وامه. له پال نهو فره ماناسی و خهونه سه رگوتکراوه کانی بینه ران به دی ده هینا به شیکی بهرچاوی شه ما یل و ده موچاوه گرنگه کانی سینه ما ی بیده گ، کومیده به کهن بوون، چاری چاپلین نوالی سور و ره هه ندیکی ئانارشیستی و هه ره وها مه دالی له بینه ردا زیندوو بکانه وه و له فیلمی رونسایه کانی شاردا نوالی بیت به هه لگریکی ساکار و ساده ی ره نه ی دینران و هه ر به م پینش ره ج و که مابه سییه کانی بینه ران، ئه کتەر سوون و له وهش گرنگر کومیدیه ی بوون، نه ما سناش و خه وه بوستی بینه ری عه وامی رانه کینسا به لگوو باسیتیر کینۆن، به روخاره به ردا ساکه یه وه بووه هوی نه وهی سامۆئیل بیکینی گه ره و به نه واهه تی نوخه یی نووس، سینه ریه ک به ناوی «فیلم» له بهر ریز و خه وه بوستی نهو بنووسیت، ئه کتهریک که ده نگوت هه موو گرفت و کینه کانی هه ستی، چاوه رینی ده کهن تا پاش ده ره یه ریکی دیکه یه خه ی بگرن. دیاره ناکی له و تارنیک کورتدا باس له میتۆوی نواندن له سه د و نه ونده سالی سینه ما بکه یه. به لام ده کری به گه رانه وه بۆ نهو دابه شکاریانه ی و له بواری نواندنی سینه ما ییدا کراوه هه ندی لایه نی ئه کتهری وه ک پاژیکی هونه ریی سینه ما (نه ک نه ستیره بوون وه ک ده زگای پاره ده ره نه ر) وه دیار به خه یه. گرنگترین و کلاسیکترین دابه شکارییه ک وا سه به رت به نواندنی سینه ما یی کراوه بریتیه له دوو شیوه یان میتۆدی جیاوازی نواندن که به ئه کتهریتی یان نواندنی ناوه کی و ده ره کی ناسراون و وه ک وترا ئه م دابه شکارییه ش له شانۆوه ها تووته ناو سینه ما، نواندنی ناوه کی له تیۆریه کی ناسراوی ستانسیلا فاسکیه وه سه رچاوه ده گریت که به کورتی پینوایه ئه کتەر، یان هونه ریه شه ده بیت نهو رۆله وا پنی ده سپێردیت به بی هه ج مه ودا یه ک بزیت، واته به ته واهه تی برواته ناو هه ناوی رۆله که یه وه و ره قاتار و نواندنی هه ج

ره نگه بتوانین بلین نواندن (ئه کتهری) نزیکترین و راسته وخۆترین ره گه زی پنه ندیی زۆریه ی بینه رانه له گه ل سینه ما دا و هه ر لێره شه وه له گرنگترین توخمه پراگماتیکیه کانی بهرجهسته کردنی سینه ما ی داستانییه. چونکوو پینش نه وهی بینه ر له گه ل کۆی نایدا و باهه نسی فیله که دا پنه وه ندی بگریت ده به یی له لای ئه کتهریک شوینیک بۆ هاوژانخوازی، یان خۆلی نزیککردنه وه بدۆزینه وه. هه ره وها وه ک له درێژه دا پاسی ده کهن، به شیکی پرۆسه ی ده روونی و ره وایی کسره دی فیلم دیتن و چۆ و له زه ت بردن وه ک کرده یه کی مه یله و جنسی، له رینگی ئه کتهریه، یاخو به ناو کۆی ئه کتهره که جیه یی ده کهن، لێره وه سانیه گرنگی نواندن وه ک ره هه ندیکی هونه ری له ناو سینه ما دا و هه ره وها له ناو تیۆریه سینه ما یه کاند بدۆزینه وه. سه ره رای نهو گرنگیه ش ره نگه دژوار بیت بتوانین تیۆریه کی تایبه ت به نواندن و هه لقولوی خۆدی سینه ما بدۆزینه وه، هه ره وها که مترین باسه ره خه یه کهن له سه ر نواندن له سینه ما دا ها تووته ئاراوه، به شیوه یه ک که ناتوانین باس له تیۆریه کی ره خه یی نواندن تایبه ت به سینه ما بکه یه، به لام دیسان هه ندی روانین و روانگی جیاواز سه به رت به نواندنی سینه ما یی ها تووته ئاراوه و کۆمه لیک پنه ور بۆ نواندنی سه ره که و ته وانه دیاری کراوه. سینه ما له سه ره ناوه ده یووست هه ندی جار لهو ئه کتهرانه که لک وه ربگریت وا له شانۆدا نیشیان ده کسرد، هه رچه ند نه وکات - تهناوت له هه ندی شوینیشدا تا سالا نیک له وه پینش - ئه کتهرانی شانۆ به چاویکی سوو که وه سه یری نواندنی سینه ما یان ده کرد و هه ندی که سیش ئاماده نه بوون له سه ر په رده ی سینه ما ده ربه کهن، به لام سینه ما توانی هه ندی ئه کتهری شانۆ بوخۆی رابکینشیت و له وهش گرنگتر لهو تیۆریانه ی و له بواری نواندنی شانۆیدا سه به رت به ئه کتەر هه بوون، سوود و که لک وه ربگریت، ئه گه رچی نواندن له سینه ما و شانۆدا جیاوازی بهرچاویان هه یه به لام تیۆریه کانی بواری شانۆ به زاده یه کی ئیجگار زۆر به که لکی سینه ما ش ها ت. سینه ما له سه ره ده می بیده نگوونیه وه تا کوو نیسته کۆمه لیک ئه کتهری ناراسته کردوه که له هه ندی کاند له گرنگترین سوورپنه رانی جه رخی پینشی سینه ما و گیشه ی بوونه. به ده ر له نه ستیره و سوو بهر نه ستیره کهن که له باری

لهووندا نواندننى پاچينۇ بىه جووله و حەرەكەتى دەست و دەموچاوى مروفيكى شەيتاناسامان پىندەدات و دىنبىرۇش له ناوئەنى تاكسىيەكەوه سىماى مروفيكى ياخي و هاوكات نەناسراو و پر له دزايەتيمان بۇ دەكىشەيت. گەرچى بەشىكى بەرچاوى ئەكتەرەن له سىنەماى ئەمرىكاذا زووتر دەبن به ناو. بەلام له سىنەماى ئەورووپاشدا، كەم نىن ئەو ئەكتەرەنەى كه دەيان رۇلى دزوار و كەسايەتى و پىرسۇناى پارادۇكسىكالپان به ئەندىشە و هەستى دز بەيك بەرجەستە كرددوه. بۇ وئە مارچىلۇ ماستىرپانى ئىتالىيائى و ژوولپىت بىنۇش و ژىرارد دى پارديوى فەرەنسەوى، لهو دەيان ئەكتەرەنەن كه رۇلى كەسايەتگەلىكى چەند رەهەندە و سەختيان، تەنازەت سەختەر له بەشىكى بەرچاوى سىنەماى ئەمرىكا گىراوه.

به پىنجەوانەى روانىنى خىرا، پرسى ئەكتەرىتى و نواندن تەنھا بابەتتىكى پىنەندىدار بەرچاوى ئەكتەرەوه نىيە، بەلكوو گەلىكچىلەن سەرتە پرسىكى گرنگى دەرەهەنەرىش. سىنەماى كلاسكى يەكتىي سۇفەتەن بەرچاوى سىنەماى مونتاز ناسراوه، ئەكتەرەنەى شىواى نواندننى، بەلكوو وەك پىنگە خودى سىنەمادا دەبىت به پرسىك كە ولامى بى بەردىتەوه. ئايزىنشەتەن و كولى سەرتە و پودوفكىن، هەرسىيان لەسەر ئەو باوەر بىرر، كه ئەكتەر و شىواى نواندننى گرنگ نىيە و تەبىئا بوونى فزىكىيەكەبەتى كه پىويستە، كولى شوف له ژىر كارىگەرىتى مایرەولدا پىبواوو ئەكتەرى رەسەن له سىنەمادا ئەوہە كه به پنى ئەو تىزورى ئەو بچوولتەوه. هەر وەها پودوفكىنىش پىبوايه ئەكتەر مادەى خاوى سىنەمايه و تەنھا بۇ ئەو پىويستە كه له مونتازدا تىكەل به نما و شۆتىكى دىكه بىت. مایرەولد كه له شاگردەكانى ستانپلافاكسىيە، تىزورىيەكى دىكه دادەنەت و پىنجەوانەى تىزورى ناتورالىستى ئەو، برواى به ئەكتەرىتى له سەر ئەساسى بىو مىكانىكە، واتە ئەكتەر وەك بەشىك له توخمەكانى دىمەن و سەر شانۇ دەبىتەنەك زياتر، لىرەوه گرنگى به ژىست و دەرەكەوتە دەرەكەبەكان دەدات. مایرەولد ئەكتەر به ژوودر بووكوكە، يان وەك خۇى دەلەت به ئەكتەر. مانكەن دادەنەت، له كاتىكدا لاى ستانپلافاكسىيە ئەكتەر شا و سولتانی سەر شانۇيە. كۆلى شوف هەندىجار زىدەرۇيانەتر لەم تىزورىيە سەبارەت به نواندننى سىنەمايى كەلگ وەردەگرىت. ئەو روانىنە دواتر له لاين ئاندرى بازىنەوه كه جەختى له سەر مىزانسىن و ئامادەبوونى ئەكتەر لهو مىزانسىنەدا دەكردهوه تا رادەبەك تىك شكا. بەلام كەم نىن ئەو دەرەهەنەرانى كه گرنگى به ئەكتەر نادەن، وەك چۆن ماىكىل ئالچىلۇ ناتونىونى، راشكاوانە پىبوايه كه ئەكتەر تەنھا وەك بەشىكى كەمپوزىسيونى دىمەنى فېلم كەلگ دەبىنى، نە كەمتر و نە

زياتر، وەك چۆن له درەخت و هەر و... سوود دەگرىت. ئەمە ئارادەبەك خسلەتتىكى شىواى و ستاىلىيە، چوونكو وەك له فېلمەكانىدا دەبىنرى ناتونىونى بەو لانگ شاتە ناسراو و گرنگەپەوه، دەپەهوى له رىگەى نما و وئەهەو حالەت و دۇخى رۇخى و هەستى ئەكتەرەكان ديارى بكت، بۇ نموونە، به لانگ شاتىك سەرگەردانى و تەنبايى ئەكتەرەكەى له كۆتايى فېلمى ناسراوى ئاگرەندىسماندا رادەگەپەنەت نەك به يارىكردىنى خودى ئەكتەرەكە. ياخۇ ئالفريد هېچكاك، به مونتازكردن، دەنگ و مۇسىقا و نوور هەستى ترس و دلەراوكى سازدەكات، و بۇ ئەمە ئەوئەندە رىگە به نواندننى ئەكتەر نادات. ئەمە بەو مانايە نىيە يارى و نواندننى ئەكتەر گرنگ نەبەت، وەك چۆن له نموونەى دىكەدا هەر لاى هېچكاك نواندننى ئەكتەر يارمەتیدەرە بۇ نیشانەدانى هەست و ئەندىشە و فەزاش. ياخۇ له لایەكى دىكەوه ئىنگمار بىرگمان و ئىلىا كاران، يارمەتییەكى تەواو له نواندننى ئەكتەر وەردەگرن، رەنگە وئىناكردىنى فېلمى پىرسۇناى بىرگمان و له

سىنەما له سەرەتاوه دەپويست هەندىجار لهو ئەكتەرەنە كەلگ وەرىگرىت وا له شانۇدا ئىشيان دەكرد، هەرچەند ئەو كات - تەنازەت له هەندى شوپىنىشدا تا سالانىك لەو پىيش - ئەكتەرەننى شانۇ به چاوىكى سووكەوه سەرى نواندننى سىنەمايان دەكرد

بارەندازى كاران، به بى ئەو نواندە تايەتى و دزوارانەى بى ئەندىرسۇن و لىو ئولمان و مارلۇن براندۇ ئەستەم بىت. له هەر حالدا وەك دەبىنرى پرسى ئەكتەرىتى و نواندن له گرنگترىن پرسەكانى سىنەمايه و راستە ئىستە ئەو دزايەتییە له شىووى يارىكردندا هیندە توخ بەرجەستە نىيە و ئەكتەرىك دەپويست بىت له فېلمىكدا پىرسۇنى دەور بنوئىت و دىكه به دەرەكى، لاى دەرهەنەرانىش روانىنى سەبارەت به بىناكردىنى فېلمەسەر شانى نواندن ياخۇ وەك مانكەن و مادەى خاوى دىتن كەمتر بووهتەوه. بەلام له هەر حالدا وئىناكردىنى سىنەما به بى ئەكتەر و نواندن محالە، هەرچەند ئەوهمان نابى له بىر بچەت به پىنجەوانەى سىنەماى هالىوود و تىجارى كه ئەكتەرى و نواندن بۇ ئاستى ئەستىرە و سووپەر ئەستىرە دادەبەزىنەت و رۇل و دەورى تپ و كلىشەبى به ئەكتەر دەدات، له سىنەماى هونەرىدا ئەگەرچى ئەكتەر سالارى بوونى نىيە، بەلام توانا و بەهرەكانى ئەكتەر باشت و هونەرىتر بەرجەستە دەكرتەوه. چوونكو سەرەراى تواناى ئەكتەر، سەرکەوتن له نواندندا پىوئەندى راستەوخوى به هەندى ھۆكارى دىكەى فېلمەوه هەیه وەك دەرەهەنە، سىنارىو، دىكۇپاز، كامىرا و... له هەر حالەتیکدا به هاوسەنگى گەشتنى دىبالتىكىكى ئىوان ئەو توخمەنە، لەگەل ئاستى توانايى ئەكتەر، دەتوانى فېلمىك سەرکەوتوو، ياخۇ لاواز بكت.

له ئىستەدا پرسى ئەكتەرىتى ئەگەرچى زۆر بەرجەستە نىيە، بەلام له مونتالا سىنەمايەكاندا ئاراستەيەكى جياوازى له باسانى فەنى و تەكنىكىسى وەرگرتوو كه زياتر موئوربه دەبىت به دەرروونىشكارى و رەخەنى فېمىنىستییەوه و لىرەدا بەخىرا ئاوپرىك له پىوئەندى بىنەر و ئەكتەر دەدەپەوه. هەر چۆنىك بىت بەشىكى ئەكتەرىتى برىتییە له بەرجەستەكردهوه و بەرهەستكردىنى كەسايەتییەكى دارىزراوى ناو سىنارىو، به دواھاتى ئەمەش برىتییە لەوہى كه بىنەر له ئاستىدا هەلوئىست بگرىت، يان لىنى نرىك بىتەوه تا ئاستى تىكەلبوون و هاوازخاواى، يان به مەودايەكەوه هەست بكت له بەرامبەردايە. لىرەوه ئاسايە بلین ئەوہى بىنەر دەكىشەتە ناو پەردە و سكرىنەوه له پەلى سەرەكیدا، ئەكتەرە. راستە ئەكتەر له كۆمەلىك فېلمدا وەك ناوكۇ و واسىتەيەك بۇ ئەم راکىشانە ئىش دەكات، بەلام بەشىكى بەرچاوى ئايدىا و هەر لىرەشەوه ئايدىبۆلۇزىكانى فېلم له رىگەى ئەكتەرەوه بۇ

بىنەر دەگوازىتەوه، واتە ئەگەر سەرىكى ئەو باسانە بكەين كه سەبارەت به بىنەرى فېلم هاوئەتە ئاراهە دەزانين كه له قۇناغىكا وەك قۇناغى ئاوانىيەى لاكان، بىنەر له رىگەى ئەكتەر و دىتەهوى ئەكتەر وەك وئەبەكى ناو ئاوانە، هەست دەكات بووه به منىكى كامل و سووبۇ. هەرودەها له رىگەى ئەكتەرەويه كه هەست دەكات هاوئەتە ناو قۇناغى سەمبولى و له دواجاردا به نىگای چاوپەرختیانە و به دزىبیهوه روانین و به يەكتر دانانى نىگای كامىرا و ئاپاراتوس به نىگای چاوى خۇى سەرى فېلم و ئەكتەرەكانى ناو فېلم دەكات.

لىرەوه فېمىنىستەكان دزايەتیی بەشىكى بەرچاوى نىگای ئاپاراتوس و شىوہ روانین و نىگایەكى دزەكى و چاوپەرختیانە و به نىگای gaze ناسراوه. پىياناويه كه ئەو نىگایانە دەبىتە ھۇى ئەوہى كه گەشت و سەفەرى ئودىبى و لەئەنجامدا نىگای پياوسالارانە له قۇناغى سەمبولىكى لاكانىدا خۇى بەرھەم بىنەتەوه، كه بىنەر به جياوازی خۇى له دايك تیدەگات و پىملى ياسای باوك و گوتارە زمانیەكانى ناو فېلم دەبىتەوه، كه ئەنجامى روانىنى سووبۇیانەبه بۇ ئ وەك ئوبزەر و... له هەر حالدا ئەم باسانە به سانایى گرى دەدرنەوه به كارەكتەر دارىزى و نواندەوه، چوونكو وەك گوترا نىگای بىنەر به زۆرى له گوزەرى كارەكتەرەوه بىچم دەگرىت. ■

گودویسم کوردی

نگاهی به نمایش
"نموهی روو ددهات هه‌رچی بیت گرینگه"

رحمان عزیزی

گرایشی به پوچی ندارد بلکه کارگردان که نویسنده‌ی کار هم هست در پی اجرای نمایش پوچی بود. اجرای "نموهی روو ددهات هه‌رچی بیت گرینگه" هرچند تلاشی می‌کرد خود را در رده‌ی نمایش‌های ایزوردی جا کند و به تماشاگران بقبولاند اما در مو شکلی و تحلیل همه جانبه و ریشه‌ای مشکل اساسی داشت و هیچ سوال و چالشی بنیادین و ریشه‌ای و تطبیقی و تحلیلی برای بررسی علل، پیامدها و همچنین راهکارهای آن نداشت و ندارد.

بازیگران همچون متن در تکرار بدون بسط و خارج از بافت درام و حتی تصویر و صحنه گرفتار سکوت و نخوت بودند.

آنچه ما را بیشتر مشتاق تر می‌کرد تکرار شدن نمایش بود که بدون آن که به گیرنده وصل شود اضافه می‌شد. ریتم و تمپوی یکسان و گسل کننده و یک نواختی در بیان و حرکت بدون خلاقیت بدنی و اجرایی باعث هسبایت مخاطبین می‌شد که هیچ نشانی از تعمدی بودن آنها برای نشان دادن استیصال و ناامیدی و تکرار مکررات زندگی آنها نبود.

آنچه باعث می‌شود که این گونه نمایش‌ها هرگز در بین ما مردم گورود جا باز نکند و جایگاهش را در بین تئاتر کوردی نداشته باشد، این است که جهان بی‌پایندولوزی و مکتب ما با ایزورد در تناقض است و این مکتب همیشه برای ایزورد و سوال‌های آن جواب‌های سریع و فانی می‌دهد. نویسنده و کارگردان این گونه اجراها که کم هم نیستند بدون تطور و تحقیق در مورد خاستگاه ایزورد و بنیاد پیدایش و هدف اصلی آن که پدیده است مصدر غربی و اروپایی در صدد هستند با سفسطاهای فلسفی بی بنیان به خودمان نسبت دهند و در فضای بیهوده‌گویی برای پاسخ سوالهایی که هرگز برای آن جوابی نیست مغلوب و مغرور سازد.

مهدی حسن سعید در کارگردانی این نمایش هم دچار کپی برداری کلیشه‌ای به شیوه اجرای نمایشی های غربی شده و هیچ دقت و خلاقیتی به خرج نداد و از همین رو نیز بازیگرانش گاهی بی هدف در سکوت و سکون و مکتب های خود گرفتار می‌شدند و هیچ خلاقیتی در ارائه بازی های خود نداشتند و چه بسا با روحی اولیه نیز می‌توانستند همین اجرا را ارائه کنند.

فضای ایجاد شده چنان ساده بود که از فضای ایزوردی نیز فاصله گرفته بود و هیچ تلاشی برای ارائه آن راز و رمز ایزورد واقعی در ارائه فضایی صحنه و معرفی آن به مخاطبینش ناکام مانده بود و حتی می‌توانست در فضای آزاد نیز همین اجرا ارائه دهند و در کل بازیگران و کارگردان در فضای متنی بی‌سرافهم با شعاری که پاسخی برای آن نداشتند چرا که طرح سوالی ناقص داشت گرفتار بودند. ■

اجرای نمایش با گفتگو با خود آغاز می‌شود. انتظار که همه مخاطب هستند در عین حال هیچ کس نیست کلماتی سرد و بی روح در فضای موهم و سرد که از همان ابتدای نمایش معرف نمایش و تیپ و ریتم و فرم و حرکت بود. نمایش زندگی سه تیپ انسانی را با عقاید متفاوت که در دور تکرار و تسلسل و بیهوده و در انتظار موهم برای رهایی و رفتن به تاکجا ابادی و امید برای رهایی از این وضعیت می‌گرفتند و با اعتقاد به کسی و دنیایی دیگر که بهتر و امید بخش و دایمی است انتظار می‌کشند و این انتظار ادامه دارد.

گودویسم چنان در این اجرا چتره و رخنه کرده است و کارگردان و بازیگران را در خود فرو برده که نگاششان را به دنیای اطراف دزدیده و به همین محدوده صحنه ختم کرده است. کارگردان در پی طرح سوال‌هایی است که هزاران جواب بی نتیجه دارد و هیچگاه در طی حیات بشری نتیجه مطلوب و حتی نسبی هم نیافته است.

سوالاتی که نه تنها در فضای زندگی امروزی ما به واسطه هزاران جور و جنای که بر ملت می‌رود باعث بروز چالش فکری نمی‌شود بلکه پیامدهای ناگواری نیز برای جوانانی که به تئاتر روی می‌آورند دارد و آنها را نیز به سوی این گودویسم تئاتری سوق می‌دهد.

نقطه قوت و مثبت این اجرا در این بود که

عادل کهریمی

شانو هونه له رهوتی سونهت، مودیرنه - پاش مودیرنه دا

له و ناوهنگه له دا راهاتووه، سا نهوهی که به مودیرن ناو دهبری ههونسی عقلیهتی سه دهستی تیدایه. نه ریت و کهلتووری کوردستان وهکو پهراویزی کهلتووری ناوهنگه وانا کراوه. نه گهر نه دوو خاله لیک بئالینین، شانوی کوردی دهپهته پاشکویی ناوهنگه. بۆ ده ربار بوون لهه پابهسته بوونهوه دهی وهگرتهی مهعریفه و شیوازی مودیرن راستهوخو وهریگری دریت و له نه ریت دا، کوردستان وهکو شوناسیکی سه رهخو وینا بکریست. کارلیکی نه دووانه له رهوتیکدا شانوی کوردی به شیوازی مودیرن بهدی دینی. نه رهوت به هوی چن هۆکاریکه وه به کدهست نه چوه ته پیش. به کهم؛ هر به شیکی کوردستان سه به به که به کی سیاسیه که سیستمی دهسه لاتداری، پهروه ده و خوندنی بالا و نایدولویای زالی هر کامیان جیاواز و بگره دزواز لهواتی تره، دووهه؛ نایدولویا ناوخویه کان و پیکهاتهی دواهاستی نهوان بیچمه وهگرتهی شانوی کوردستانی پاش دهخن.

به بۆچوونی من کاتیک دهواتین پاسی شانوی کوردی بکهین که له سه رچاوهی رهسه نهوه میتۆد وهریگرین و کوردستان بپهته ناوهنگی نه ریته کانی خوی که له ناکامدا جیهانی شانوی کوردی دهپهته جیهانی رهنگدانه وهی شوناسی کوردستانی به شیوهی مودیرن و له داهاتوودا پۆست مودیرن. به لام له جیهانه دا ههنگی گۆرناکاری به سه ر نه ریت و شیوازا دیت.

1 نه ریت نه گهر وهکو خوی بچینه سه ر سین، ههنگی بایهخی نابهجی، دابی به سه رچوو و بین که لک دینه گۆزی که ده ره نه چامه کهی به ره هه هینانه وهی ناریشه کانه.

2 شیوازاناسی مودیرن خوی به هه لگری تیمی کوردستانی و له رهوشی میکانیکی دینه ده ری و دهپهته به شیک له زیانی کوردستانی. شیوازی نامازیه که شیوازاناسی مودیرن له وهها بارودوخیکدا پیش گریمانه مودیرنه کانی خوی نابهزینی.

شانوی کوردستانی هه لگری شوناسی لیک تراروازی کوردستان و که لکه لهی به ککرته وهیه تی، ناریشهی شوناسی تاکه کس، مافی ژن، ژینگه، نه ته وه، به رابه ری و داد، فره هنگی سیاسی و... له هر ولاتیکدا تابهت به و ولاته. له ژبوکه لتووری کوردستاندا گشت نه ته توخمانه بوونیان هه به و رادهی رهنگدانه وهیان له شانۆدا، ریزه ی کوردستانی بوون دیاری ده کات، لیک نالانی نه ریت و نوی خوازی له شانۆدا و له سۆنگه ی کوردستانه وه سه ره تای رهوتی به ره هه مهنیان و داهینانی خومالی شانۆیه.

له کۆتایی دا وهلامی پرسیاره جه وه ره به که دهپهته نه وه که شانوی کوردی له دایک بووه و هه نوکه ساوا به. چاوه روانیه کان نه وه به له داهاتوودا به ره به ستیتی.

له دهقه دا ره ههنگی مهعریفه ناسی و شوناس خوازی لیک ده ریته وه و له سه ر ره ههنگه پسرپهیه کانی شانۆ، شیکاری ناکریت.

نه سنی چه مکه له هه سوو قوژین و بواره کانی ژبانی سه روفا دا وه کوو پیه وری قوئاغ به ندی، گشت گیر بوون. سه ره رای نه وه که هر سیکان له زیانی سه روفا دا ژیندار و نامادهن، به لام به خالسی دابزانی مهعریفی و شیوازاناسی لیک جودا ده کرینه وه. نه سنی چه مکه نه گهر له «روژناو» دا وه کوو رهوت ده رکه و سوون له ولاته به ره نه سه ندووکان دا وه ک کوردستان - لیره دا ژبوکه لتوور مه به سه مانه - مودیرنیه و پۆست مودیرنیه به شیوه یه کی نالۆز و ناروون سه ریان هه لداوه. ره و که شی مودیرن توخمه نه ریته کانی دابووشی و «پاش نوی خوازی» بین نه وهی عقلیهت و ده رکه و ته ی «نوی خوازی» سه قامگیر بییت، هاته کایه وه. نه رهوشه زۆر جار چالا کانی بواره جورا و جوره کانی خسته وه ته هه وه وه و نه ریتیان به نوی و ههنگی ده رکه و ته ی نوی پان به پاش نوی ده ست نیشان کردوو. نه مه نیشانه ده ری نه بوونی ژیرخانی مهعریفی و پارادایم ناسی نوی و پاش نوی به.

کوردستان به هه سوو ره ههنگی پیکهاته یه کانه وه تا ئهسته له سه ر نه ریت دامه زراوه، مودیرنیه به خیرایی و مودیرنیزاسیون به شینه یی روویان له کوردستان کرد. هر بۆیه پیه وه مودیرنه کان له دیارده کانی پیکهاته ی کوردستان دا نامده نین و نه گهر ههین بهر چاو و کاریگر نین. نه مه خاله هۆکاری به ره نه سه ندنی بیروکی خومالی به بیروکه به ک که توخمه نه ریتیه کان ده کاته ناو ده رفی نوی و نوی خوازی به وه، پۆست مودیرنیزم سه ره رای نه وهی گه شتووه ته کوردستان، به لام له ناستی تاک و تا قما ملاه ته وه و نه بووه به رهوت.

به بروای من عقلیهتی پۆست مودیرن له ناو نه و تاک و تا قمهش دا ده گمن بوونی هه به. وه کوو هه سوو جو مکه کانی پیکهاته ی کوردستان، هونه ر و له ودا شانۆ، له نیوان نه ریت و نوی دا هه لووره ده کات. نه گهر چی له پیکهاته ی شوناس دا دزوازی نیوان توخمه کان ناسایه، به لام دزوازی له قوئاغی «تیه رین» دا له پیکهاته ی مهعریفی سه رچاوه ده کریت. شانۆ که راستهوخو له گه ل سه روفا وه کوو وه رگر و بینه ر په یوه ندی هه به، بووه ته گۆره پانی نه مه پیکهاته لیره دا پرسیاریکی شوناس خوازانه زمق دهپهته وه که نه گهر کوردستان نه ریتی تابهت به خوی هه به، نه گهر عقلیهت و بیروکه و ته کنیکی مودیرن له روژناو وه هورده ی کوردستان کراوه و نه گهر له نالۆزی هه نوکه ی کوردستان دا چرووی پۆست مودیرنیزم سه ری هه لداوه ناخو شانوی کوردی بوونی هه به؟

بۆ وه لام دانه وهی نه مه پرسیاره جه وه ره به پشه کی به ک پیوسته، مودیرنیه و مودیرنیزم له ناوهنگی ولاته سه ردهسته کانه وه هه نارده ی کوردستان کراوه. هونه ره ههنگی کورد زۆر تر

کاتیک

دهواتین پاسی
شانوی کوردی بکهین
که له سه رچاوهی
رهسه نهوه میتۆد
وهریگرین و کوردستان
بپهته ناوهنگی
خوندنه وهی نه ریته کانی
خوی که له ناکامدا
جیهانی شانوی
کوردی دهپهته جیهانی
رهنگدانه وهی شوناسی
کوردستانی به شیوهی
مودیرن و
له داهاتوودا
پۆست مودیرن

كاوان محمەد پوور

«لار روانين» له بهيتي سهيدهوان

كورته باسنيك له سەر شانۆي (چريكه‌ي چيای هالۆز)
ده‌ره‌ينه‌ر به‌ختيار په‌نجه‌يي

ئه‌زانيت. ليردا ده‌ق ده‌رفه‌تي ئه‌وه‌مان بى ئه‌دات
كه باوك وه‌كوو عه‌قلىكي كلاسيك و كور وه‌كوو
عه‌قلىكي مۆډيرن بيبين. عه‌قلىه‌تي كلاسيك له
لۆزىكي نه‌رئى كه‌لك وه‌ر نه‌گرى و تىكه‌لاويك
له دوو جيهاني فيزيك و ميتافيزيكي، به‌لام عه‌قلى
مۆډيرن به‌ته‌واي به‌ره‌هه‌ستى جيهاني ميتافيزيكي
ئه‌يه‌تته‌وه. دوو هه‌مى جياوازي عه‌قلايه‌تى
عه‌بۆله‌عيز و سه‌يده‌وان له به‌ر نه‌بردن يا نه‌بردنى
زه‌ماوه‌نده خو ئه‌نوئيت. عه‌بۆله‌عيز ده‌لئيت:
«كات بۆ خه‌م خواردن زۆره به‌لام بۆ شادى كه‌م»
عه‌بۆله‌عيز نابيه‌ويت خه‌م بخوات، هه‌ر بۆيه هه‌ر
جى هه‌يه‌تي فيداى شادى نه‌كات. به‌لام ئه‌م
شاديه ته‌نيا له روانگه‌ي خۆي مانا ده‌يه‌تته‌وه نه له
روانگه‌ي كه‌سانى تى به‌نه‌ماله. سه‌يده‌وان گه‌نچىكه
كه باهه‌ندى جيهاني واقعه. ئه‌م جيهانه واقعه بى
ئه‌لئيت خه‌م هه‌يه و برا و به‌نه‌ماله خوشه‌ويسته،
نه‌گه‌ر واييت ئانوايت خه‌مى مه‌رگى براكانى
بشارته‌وه. به واتابه‌ك سه‌يده‌وان ئه‌م عه‌قلىه كه
ده‌يه‌ويت هيج دابوشينيك به‌سه‌ر واقع نه‌مئيت.

كه ئه‌م ژنه شتىك ئه‌زانيت سه‌لام ئانوايت
عه‌بۆله‌عيز قايىل كات كه ده‌ست بكيشته‌وه.
يه‌كه‌م به‌و هۆيه‌ي كه عه‌بۆله‌عيز به‌ر هه‌لستى
گشت هه‌سته‌كانى ژنه‌كه‌ي بۆته‌وه و دوو هه‌م هيج
كاره‌ساتىك به زمانى ئاسايى ناگيردرشته‌وه. واته
به وه‌ي خۆرجۆ ناگمىن، زمان له گيرانه‌وه‌ي
گشتى كاره‌سات نووشى كه‌م و كورى ده‌يه‌تته‌وه.
بى ده‌مگى خۆي هه‌لگرى مانابه‌كى ده‌رويه.
لاكان ئه‌لئيت هه‌ر چه‌مكى دابوشراو، هه‌لگرى
خوينده‌وه و نه‌فسى درىز خايان و فره‌يه واته
هه‌ر چه‌مكى كه دابوشرايت ته‌مه بۆ نه‌فسه‌ر
خوينده‌وه‌ي زۆر هه‌ل نه‌دات هه‌ر ليرى دا ژن
نگاهه‌كى لارى به زه‌ماوه‌ندى كوره‌كه‌ي هه‌يه
واته ئه‌م ژنه خۆي له روانسى عه‌قلايى و لۆزىكي
پياو ده‌بارزيت نه‌گه‌ر مه‌ال هه‌ويت به زمانى
زۆره‌ك دونه، روانگه‌ي هاوسه‌رى عه‌بۆله‌عيز،
روانگى رووه‌روو نيه ناچاو گۆز كردن و دور
و سه‌رز روانس و لار بۆيه‌وه بۆ ديشه‌وه‌ي مانا
دابوشراوه‌كانى خه‌مى عه‌بۆله‌عيز و نه‌و نابۆيه‌ي
كه له هيماي مالىكدا خو ئه‌نوئيت.

ده‌يه‌يت زۆر جار بۆتان پيش هاتيت كاتيك
سه‌يرى تابلۆه‌ك يان ده‌فتيك به ده‌ست خه‌تي
هالۆز ده‌كه‌ن سه‌رو چاو چه‌پ و راست نه‌كه‌ن و
خۆتان لار نه‌كه‌نه‌وه. بۆ ئه‌وه‌ي له ده‌ست خه‌ت
يان تابلۆكه تيبكه‌ن. ئه‌م شينوه روانيه له‌لايه‌ن
لاكان - به‌ گيرانه‌وه‌ي ژيه‌كه - هه‌مان «لار
روانين» (looking awry) بۆ تىكه‌يشتن له
مانابه‌كى جياوازه. ژيه‌كه ئه‌م شينوه روانيه‌ي بۆ
هه‌له‌سه‌نگاندن و ده‌رجووون له مانا سه‌پانداوه‌كان
به‌كار دئيت. به واتابه‌ك لار روانين جۆريك له
روانيه كه بۆ ئيمه‌ ماناي تازه به‌دى دئيت و
ده‌يه‌ته هۆي ده‌ركه‌وتنى نه‌و مانايانه كه تا كوو
هينتا نه‌مان بيبوه.

٣
ئه‌مير خان تاراده‌يه‌ك عه‌بۆله‌عيزه، به‌لام به
شينويه‌كى تر، ئه‌مير خان ته‌نيا سى نه‌فه‌ر له‌و
سوپايه‌ي رتبه‌رى ده‌كردن نه‌مرن. كه سينه‌مبان
به ده‌ستى خۆي به هه‌له نه‌يكۆزيت. كاره‌ساتى
ئه‌ميرخان به لايه‌كى تره‌وه نه‌يه‌ته چاره‌نووسى
عه‌بۆله‌عيز. ئه‌مير خان له مه‌يدانى شه‌ر
له‌پاش نه‌وه‌ي چاويكى كۆير نه‌يه‌ت جه‌نگاوه‌ي
خۆي ئاناسينه‌وه و به گوله‌يه‌ك نه‌يكۆزيت.
به‌لام عه‌بۆله‌عيز له‌پاش كوشتنى سه‌يده‌وان
كه سينه‌م كور و دواهه‌مىن هومبده‌تي چاوي
خۆي كۆير نه‌كات. ئه‌مير خان چاوي كۆير بوو
بۆيه جه‌نگاوه‌ره‌كه‌ي خۆي به هه‌له كوشت، به‌لام
عه‌بۆله‌عيز چاوي چاكي ندى بۆيه سه‌يده‌وانى
كوشت. له گه‌لىك ئوستووره هه‌مانه كه مروف
بۆ ئه‌وه‌ي تاوانى گوناھىكى بداته‌وه چاو، ده‌ست
يا دلى خۆي له ناو نه‌بات. ژيه‌كه ئه‌لئيت ئه‌م
ناكارى مروف بۆ زرگارى له نازارى ده‌روويه.
به شينوازيك كه‌فاردى گونا نه‌داته‌وه. ■

٢
له هه‌مه‌يه‌ر عه‌بۆله‌عيز جگه له هاوسه‌ره‌كه‌ي
پياويكىش وه‌ستاوه. ئه‌ويش سه‌يده‌وانه، سه‌يده‌وان
هه‌ر به هۆي پياو بوونى ئيجازى قه‌ه كردنى
پنیه و به زمانىكي عه‌قلايى نه‌دويست. به‌لام
عه‌قلايه‌تى سه‌يده‌وان له گه‌ل باوكى جياوازي
هه‌يه. عه‌بۆله‌عيز له كه‌نار به‌ره‌هه‌ست بوونه‌وه
له ماناي چاره‌نووس - كه پنى وايه ئه‌م قاته
هه‌موو خه‌يال و قسه‌ي ناعه‌قلاين، خۆي له داوي
چه‌مكى دژه عه‌قلايى (هه‌لئيت له به‌رامبه‌ر
عه‌قلايه‌تى سه‌يده‌وان) كه‌ووتوه. يه‌كه‌مبان
به‌ره‌نگارى كردن له گه‌ل جياي مه‌غلۆويه. ئه‌وه‌ي
كه خۆي به‌ره‌نگارى چيايه‌ك نه‌كاتته‌وه چه‌مكى
ئاناسايه و دژه عه‌قلايى نه‌بندريست - ئه‌توانين
جيا وه‌كوو هيماي شه‌رى قورس له به‌رامبه‌ر
عه‌بۆله‌عيز بيبين - سه‌يده‌وان ئه‌م روانگه‌ي
باوكى وه‌كوو مانابه‌يكى بى به‌نه‌ما نه‌يه‌يت و
به‌رده‌وام ئه‌م ناكارى باوكى به شينوازيكى ئاناسايى

١
له شانۆي (چريكه‌ي چيای هالۆز) دوو ژن نه‌يبين.
يه‌كه‌مبان هاوسه‌رى عه‌بۆله‌عيز و دوو هه‌م بووكى
عه‌بۆله‌عيز. ئه‌م دوو ژنه هيج ناويكىان نيه، بووك
ته‌نانه‌ت هيج ديالوگىكىش نيه. ته‌مه له يه‌كه‌م
هه‌نگاودا پياواسالارى به‌نه‌ماله‌ي عه‌بۆله‌عيزمان بۆ
ده‌رده‌خات. نه‌گه‌ر به روانگه‌ي لاکانى (روانينى
لار) چاوى ليده‌كه‌ين، هاوسه‌رى عه‌بۆله‌عيز
ئه‌م كه‌سه‌ي كه له چاره‌نووس ناگاداره. ئه‌زانيت
چى به‌سه‌ر مه‌اله‌كانى ديت. به‌لام عه‌بۆله‌عيز
ئه‌و ژنه‌ي پى شينه‌ت و له چه‌ن جىگادا به چاوى
كه‌سنيك كه نه‌خۆشه به‌ره‌نگارى ده‌يه‌تته‌وه و
هيج كات بۆ كاروباره‌كانى پرسى پيناکات.
ليردا مملانه‌ي عه‌قلايه‌يت و هه‌ست نه‌يبين.
عه‌قلايه‌يتىك كه هيماكه‌ي له پياويكى جه‌نگاوه‌ر
به‌دى ديت و هه‌ستىك كه له هيماي ژنيكى
راماو خو ئه‌نوئيت. ئه‌وه‌ي كه ژن به هه‌سته‌كانى
ئاگادارى زۆر چاره‌نووس و به‌سه‌ره‌ات هه‌يه له
ئوستووره و ته‌فسانه‌كان نمونه‌ي زۆرمان هه‌يه. بۆ
نمونه له به‌يتى خه‌ج و سپاهه‌ند، خه‌مى خه‌ج
هه‌والى كاره‌ساتىكى دله‌زنى بۆ سپاهه‌ند پنيه.
هاوسه‌رى عه‌بۆله‌عيز جگه له چه‌ند جى نه‌ويش
به كورتى هيج قه‌يه‌ك ناکات، شينوازي ديالوگ و
مۆنۆلوگى ئه‌م ژنه و شينوازي دهم و چاو و ده‌ست
ته‌كان دانى به‌رده‌نگ به‌و ته‌جابه‌ ده‌گه‌يه‌نى

عەلى خەلىلى

راویژی خانووی سییهەم

خویندەنەوێهەکی کورت لەسەر شانۆی خانووی سییهەم

هێوادارم بتوانم خال گەلی مەبەستەکانی خەوزەیی زمان لە کورتترین مەودا بۆخەمە پێش چاوی بەرێوەبەرانی کورتترین سییهەم. کورتی ئەبەر مەوێ و ئەچمە سەر بەرێوەبەرانی سییهەم (fiction) کە یەکیەک لە سەرەکیەکانی گێڕانەوە بە گشتی و شانۆنامە بە تەبەقە. ماکێ باوەر بە کەسایەتی کردن. ئەوەیکە هەموو لایە کمان بەرێوەبەر، وەها رووداویک، بانێ کۆبوونەوێ شەش پەنابەر لە سوێنەکی دارتاشیدا و سەرچەم تاییەتمەندەکانی دیکەیی چیرۆکی خانووی سییهەم لە راستیدا لە هیچ کۆپی دۆنیا، رەمبەیی رووی نەدایە. بەلام ئەبێ نووسەر بە ئاواندنی دەقیکی دراماتیکی زەریف، بە فۆرمیک هەموو ماکە جۆراوجۆرەکانی شانۆنامە (کەسایەتی، تیم، راویژ و هتد...) دارێژە بکات کە دەق زۆرترین ئێستە حەقیقەت مانەندی دەستەبەر بکات و دەرەنجامی هەبێ دارشتە هۆنەرمانانە ئەوێت کە بەردەنگ ئیمان بەرێوەبەر کە وەها ماجراییک لە راستیدا روو ئەدا.

لە شانۆنامە خانووی سییهەم ئاواندنی گێڕانەتیک کە بەردەنگ باوەر بە ئاکار و ئەکتی کەسایەتیان بکات نەختیک کۆل بۆ. هۆی ئەم بابەتەش، تاییەتمەندەکانی زمانی شانۆنامەیی خانووی سییهەم بوو، کە جگە لەوێ وەرگیرێ دەق، زمانی شەخسەتەکانی بە پێی تاییەت مەندی دەروونی بەرداخی نەکردبوو (ئەم خالە هیلانی ئەوێ بە بەردەنگ ئەدات کە زمانی چیرۆکی خانووی سییهەم تیپیک ناوێر بکات) بە کارهێنایی زمانیکێ بێ رۆح و دەسکرد و مەسنووعی زۆرترین کارێکەری نەرنی لەسەر عونسۆری باوەرپەزیری ماجهرا دا بنی. بۆ وێنە کەلک وەرگرتن لە وشە "هەلکەر" لە باتی "پریزی بەرق" بەو فەلسەفە کە ئامانجی ئیمە پارستنی زمانی کوردی، خەسارێکی گەورە دابوو لە شانۆنامەیکە وەها راکیشەر و خۆش.

هەر وەر کەلک وەرگرتن و بە کارهێنایی زاراوەگەلی جۆراوجۆری کوردی بۆ یەک کەسایەتی و دووپات بوونەوێ بەردەوامی ئەم زمانە زاری هەموو ئەکتەرەکان، (بۆ وێنە هێنایی دوو رستەیی "سیگارێک ئەکیشم" "سیگارێک دەکیشم" لە زاری یەک کەسایەتی) بەرێوەبەرێکە بۆ بەردەنگ کە نەتوانی جوغرافیا و زێدی ئەو ئەکتەرە بناسیت. ناسین و رۆ چوونە خوار بەسەر بنج و بناوانی شەخسەت ئەکتەری زەریف و ستاتیکیی بە ناوی شانۆ، کە سەرەکی ترین درووس کردنی پێرسۆناژکان و رووداوەکانیەتی نە کەلکەلەیی بەردەنگ ئەدات. وێرای سیاس و دەسەڵاتە بۆ تیمی شانۆی خانووی سییهەم.

گه‌نج خه‌لیل

Govarî Taybet Be Sêzdehemîn Mêhrecanî Şanoy Kurdî Seqiz
29î Xermanan-02î Rezberî 2716